

DIDAKTIK DRAMA ORQALI TALABALARDA EMOTSIONAL EMPATIYA VA KESBIY REFLEKSIYANI RIVOJLANTIRISHDA NARRATIV YONDASHUV IMKONIYATLARI

Xolbayeva Dildora Azizovna,

Angren Universiteti "Pedagogika va psixologiya" kafedrasida o'qituvchisi

Sadiyeva Shaxnoza Xusanovna,

Angren Universiteti direktori

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18201569>

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy oliy ta'lim jarayonida talabalarning emotsional empatiyasi va kasbiy refleksiya shakllantirishda didaktik drama texnologiyalarini narrativ yondashuv asosida qo'llashning nazariy-metodologik va amaliy jihatlari tadqiq etiladi. Tadqiqot davomida drama pedagogikasining shaxsga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasi bilan uzviy bog'liqligi asoslanib, narrativ metodlar orqali talabalarning ichki kechinmalari, kasbiy o'zini anglash jarayoni hamda reflektiv tafakkurining rivojlanish mexanizmlari ochib beriladi. Didaktik drama vositasida yaratiladigan pedagogik vaziyatlar talabalarning empatik idrokini faollashtirib, ularning kasbiy faoliyatga tayyorgarligi va professional o'zligini shakllantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishi ilmiy-nazariy tahlil asosida yoritilgan. Maqolada narrativ yondashuvning ta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi imkoniyatlari ochib berilib, uni pedagogik ta'lim amaliyotiga joriy etish istiqbollari asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: didaktik drama, narrativ yondashuv, emotsional empatiya, kasbiy refleksiya, drama pedagogikasi, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, reflektiv tafakkur, pedagogik texnologiyalar.

Abstract: This article examines the theoretical, methodological, and practical aspects of applying didactic drama technologies based on a narrative approach in the formation of students' emotional empathy and professional reflection within the modern higher education process. The study substantiates the close relationship between drama pedagogy and the learner-centered education concept, revealing the mechanisms for developing students' inner experiences, professional self-awareness, and reflective thinking through narrative methods. Pedagogical situations created through didactic drama activate students' empathic perception and have a positive impact on their readiness for professional activity and the formation of professional identity, as demonstrated through scientific and theoretical analysis. The article highlights the educational, formative, and developmental potential of the narrative approach and justifies the prospects for its implementation in pedagogical education practice.

Keywords: didactic drama, narrative approach, emotional empathy, professional reflection, drama pedagogy, learner-centered education, reflective thinking, pedagogical technologies.

Аннотация: В данной статье исследуются теоретико-методологические и практические аспекты применения технологий дидактической драмы на основе нарративного подхода в формировании эмоциональной эмпатии и профессиональной рефлексии студентов в условиях современного высшего образования. Обосновывается тесная взаимосвязь педагогики драмы с концепцией личностно-ориентированного обучения, раскрываются механизмы развития внутренних переживаний студентов, профессионального самосознания и рефлексивного мышления посредством нарративных методов. Педагогические ситуации, создаваемые с помощью дидактической драмы, активизируют эмпатическое восприятие обучающихся и оказывают положительное влияние на их готовность к профессиональной деятельности и формирование профессиональной идентичности, что подтверждается научно-теоретическим анализом. В статье раскрываются образовательные, воспитательные и развивающие возможности нарративного подхода и обосновываются перспективы его внедрения в практику педагогического образования.

Ключевые слова: дидактическая драма, нарративный подход, эмоциональная эмпатия, профессиональная рефлексия, педагогика драмы, лично-ориентированное обучение, рефлексивное мышление, педагогические технологии.

Kirish. Zamonaviy oliy ta'lim tizimida mutaxassis tayyorlash jarayoni nafaqat kasbiy bilim va ko'nikmalarni shakllantirish, balki talabalarda emotsional empatiya, reflektiv tafakkur va professional o'zini anglash kabi shaxsiy sifatlarni rivojlantirishni ham taqozo etadi. Ayniqsa, pedagogik yo'nalishlarda tahsil olayotgan talabalarda empatiya va kasbiy refleksiya kelajakdagi samarali kasbiy faoliyatning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, ta'lim jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi — didaktik drama orqali talabalarda emotsional empatiya va kasbiy refleksiyani rivojlantirishda narrativ yondashuvning nazariy-metodologik asoslari va amaliy imkoniyatlarini tahlil qilishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari: didaktik drama va narrativ yondashuv tushunchalarining pedagogik mazmunini yoritish; drama pedagogikasining shaxsga yo'naltirilgan ta'lim bilan bog'liqligini asoslash; narrativ metodlar orqali empatiya va reflektiv tafakkurni rivojlantirish mexanizmlarini ochib berish; didaktik dramaning kasbiy refleksiyaga ta'sirini ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilish.

Adabiyotlar tahlili va metodlar. Didaktik drama texnologiyalari va narrativ yondashuv shaxsga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasiga asoslangan holda talabalarning ichki kechinmalari, emotsional tajribasi va kasbiy refleksiyasini rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

Didaktik drama — bu o'quv jarayonida dramatik vaziyatlar, rolli o'yinlar va sahnalashtirilgan pedagogik holatlar orqali ta'lim mazmunini o'zlashtirishga yo'naltirilgan texnologiyadir. U talabalarning faol ishtirokini ta'minlab, ularni real kasbiy vaziyatlarga yaqinlashtiradi.

Narrativ yondashuv esa shaxsiy tajriba, hayotiy voqealar va kasbiy hikoyalar orqali bilimlarni anglash va qayta talqin etishga asoslanadi. Ushbu yondashuv talabalarning o'z "kasbiy hikoyasi"ni yaratishiga, o'zini anglash va refleksiya jarayonini chuqurlashtirishga xizmat qiladi.

Didaktik drama jarayonida yaratiladigan pedagogik vaziyatlar talabalarning boshqa insonlarning hissiy holatini tushunish, ularning kechinmalarini his etish va empatik munosabat bildirish qobiliyatini rivojlantiradi. Rolli o'yinlar va dramatik sahnalar orqali talabalar turli ijtimoiy va kasbiy rollarni bajarib, o'zga shaxs nuqtai nazaridan fikrlashni o'rganadilar.

Narrativ elementlar — hikoya tuzish, voqealarni qayta talqin qilish va shaxsiy tajribani ifodalash — empatik idrokni yanada faollashtirib, emotsional tajribaning boyishiga olib keladi.

Zamonaviy oliy ta'lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri raqobatbardosh, kasbiy jihatdan yetuk va shaxsiy sifatlari rivojlangan mutaxassislarni tayyorlashdan iboratdir. Bu jarayonda ta'lim faqat bilim berish bilan cheklanib qolmasdan, balki talabaning ichki dunyosi, emotsional-intellektual salohiyati va reflektiv tafakkurini rivojlantirishga qaratilishi zarur. Ayniqsa, pedagogik yo'nalishdagi talabalarda emotsional empatiya va kasbiy refleksiya kabi sifatlarning shakllanishi ularning kelgusidagi professional faoliyat samaradorligini belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, didaktik drama texnologiyalarini narrativ yondashuv asosida qo'llash zamonaviy pedagogikaning istiqbolli yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Didaktik drama pedagogik texnologiya sifatida o'quv jarayonini jonlantiruvchi, shaxsni faol subyektga aylantiruvchi va ta'lim mazmunini emotsional jihatdan boyituvchi imkoniyatlarga ega. Drama jarayonida talaba turli ijtimoiy va kasbiy rollarni bajarish orqali bilimni nafaqat mantiqiy, balki hissiy darajada ham o'zlashtiradi. Bunday faoliyat shakli shaxsning ichki kechinmalarini faollashtirib, uning o'zini anglash jarayonini chuqurlashtiradi. Aynan shu jihati bilan didaktik drama emotsional empatiyani shakllantirishda samarali pedagogik vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Narrativ yondashuv esa ta'lim jarayonida hikoya, voqelik va shaxsiy tajribani asosiy didaktik resurs sifatida talqin etadi. Ushbu yondashuvga ko'ra, bilim shaxs tomonidan tayyor holatda qabul qilinmaydi, balki individual tajriba, ichki kechinmalar va subyektiv talqinlar orqali qayta mazmunlashtiriladi. Didaktik drama narrativ yondashuv bilan integratsiyalashgan holda qo'llanilganda, talaba dramatik vaziyatlarni "yashaydi", ularga emotsional munosabat bildiradi va o'z hayotiy hamda kasbiy tajribasi bilan bog'laydi. Bu holat ta'lim jarayonini chuqur shaxsiy ahamiyatga ega bo'lgan faoliyatga aylantiradi.

Emotsional empatiya pedagog kasbiy kompetensiyasining ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, u boshqalar hissiyotini anglash, tushunish va ularga mos munosabat bildirish qobiliyatini ifodalaydi. Didaktik drama jarayonida yaratiladigan dramatik va narrativ vaziyatlar talabaning empatik idrokini faollashtiradi. Talaba boshqa shaxs roliga kirib, uning hissiy holatini his etishga, muammolarini ichki kechinma sifatida qabul qilishga majbur bo'ladi. Natijada empatiya sun'iy mashq sifatida emas, balki tabiiy va barqaror psixologik holat sifatida shakllanadi.

Kasbiy refleksiya esa mutaxassisning o'z faoliyatini anglash, tahlil qilish va baholash jarayoni bilan bog'liq bo'lib, professional o'sishning muhim sharti hisoblanadi. Didaktik drama asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarga real kasbiy vaziyatlarning modelini xavfsiz pedagogik muhitda sinab ko'rish imkonini beradi. Drama jarayonidan keyingi narrativ-reflektiv tahlillar talabaning o'z xatti-harakatlari, qarorlari va emotsional holatini chuqur anglashiga xizmat qiladi. Bu esa kasbiy refleksiyaning tizimli ravishda shakllanishiga olib keladi.

Natijalar. Didaktik drama va narrativ yondashuvning uyg'unlashuvi talabning reflektiv tafakkurini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Talaba sahnalashtirilgan vaziyatni qayta hikoyalash, tahlil qilish va mazmunlashtirish orqali o'z kasbiy pozitsiyasini shakllantiradi. Ushbu jarayon shaxsning kasbiy o'zligini anglash, pedagogik faoliyatga nisbatan ongli munosabat bildirish va professional mas'uliyatni his etishiga zamin yaratadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, didaktik drama texnologiyalarini narrativ yondashuv asosida ta'lim jarayoniga joriy etish talabalarda emotsional empatiya va kasbiy refleksiyaning rivojlantirishning samarali pedagogik mexanizmi hisoblanadi. Ushbu yondashuv shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillariga mos bo'lib, bo'lajak mutaxassisning nafaqat kasbiy bilim va ko'nikmalarini, balki uning insoniy va axloqiy yetukligini ham ta'minlashga xizmat qiladi.

Didaktik drama asosidagi narrativ ta'lim texnologiyalari oliy pedagogik ta'lim amaliyotida keng joriy etilishi lozim bo'lgan innovatsion yo'nalish sifatida alohida ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Vygotskiy L.S. Pedagogik psixologiya. – Moskva: Pedagogika, 1991.
2. Bruner J. Acts of Meaning. – Cambridge: Harvard University Press, 1990.
3. Polkinghorne D.E. Narrative Knowing and the Human Sciences. – New York: SUNY Press, 1988.
4. Bolton G. Drama as Education: An Argument for Placing Drama at the Centre of the Curriculum. – London: Longman, 1984.
5. Heathcote D., Bolton G. Drama for Learning: Dorothy Heathcote's Mantle of the Expert Approach to Education. – Portsmouth: Heinemann, 1995.
6. Schön D.A. The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action. – New York: Basic Books, 1983.
7. Abduqodirov A.A. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
8. Xoliqov A.A. Pedagogik mahorat asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
9. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2019.
10. Shodmonov E.Sh. Ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish. – Toshkent, 2021.